

печення достатньої прозорості у діяльності виконавчих органів.

Незадоволення викликає також фінансовий тиск через несплату членських внесків та використання близько 80% внесків на адміністративні витрати. Про свій вихід з організації, у зв'язку із великими витратами, заявила Литва. На думку лідерів держави, значної користі від членства в Організації з 2003 року Литва не відчула [8]. Певних втрат від виходу зі складу ЮНВТО держава не відчує, оскільки, користуючись доступними даними про статистичні дослідження Організації, зможе брати участь у семінарах та конференціях, які проводить Всесвітня туристична організація без різного роду обов'язків.

Таким чином, ЮНВТО є міжнародною міжурядовою організацією, створеною з метою сприяння розвитку туризму. Будучи спеціалізованою установою ООН в сфері туризму Всесвітня туристична організація здійснює свою діяльність відповідно до програм із забезпечення сталого розвитку, а також повинна вирішувати свої специфічні завдання, а саме: подолання скорочення обсягів туристичних потоків, спричинених світовою фінансовою кризою, глобального потепління, подолання наслідків стихійних бід та політичної нестабільності.

Можна зробити висновок, що діяльність Всесвітньої туристичної організації в рамках Організації Об'єднаних Націй здійснює двоякий вплив на роботу ООН, оскільки ЮНВТО може застосовувати всі механізми Організації Об'єднаних Націй, спираючись на допомогу та підтримку установ, що входять до її складу, проте її самостійність в обранні способів та засобів вирішення власних туристичних проблем дещо обмежена, оскільки її діяльність має більше перспективний, ніж оперативний характер. Масштаби ЮНВТО знижують ефективність її реагування на поточну ситуацію, поступаючись прямим контактам між зацікавленими сторонами та їхніми неофіційними, недержавними структурами. Проте Всесвітня туристична організація проводить ефективну туристичну політику, яка вже спричинила якісні зміни у туристичній галузі різних регіонів світу та довела свою спроможність вирішувати ті проблеми, які перед нею постають.

Бібліографічні посилання:

1. History / The World Tourism Organization [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www2.unwto.org/en/content/history-0>
2. General information / The World Tourism Organization [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/docpdf/aboutunwto.pdf>
3. Statutes of the World Tourism Organization [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/docpdf/statutesweba5.pdf>
4. **Новиков В. С.** Инновации в туризме / В. С. Новиков. – М. : Академия, 2007. – 208 с.
5. Global Code of Ethics for Tourism / The World Tourism Organization [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://www.unwto.org/ethics/principles/en/principles.php?subop=3>
6. ST-EP / The World Tourism Organization [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://step.unwto.org/>
7. UNWTO Annual Report 2011 [Електронний ресурс].– Режим доступу: http://dtxqt4w60xqpw.cloudfront.net/sites/all/files/pdf/annual_report_2011.pdf
8. Литва намерена выйти из Всемирной туристской организации / Мир24 [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://xn--24-vlcpv.xn--plai/news/world/55086>

УДК 32.1:001.361

Л. В. Чупрій

ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПОЛІТИЧНОЇ НАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

В статті аналізуються проблеми формування української політичної нації як пріоритетного завдання політики національної безпеки в гуманітарній сфері та намічаються шляхи її оптимізації.

Ключові слова: етнос, нація, політична нація, національна безпека.

В статье анализируются проблемы формирования украинской политической нации как приоритетного задания политики национальной безопасности в гуманитарной сфере и намечаются пути ее оптимизации.

Ключевые слова: этнос, нация, политическая нация, национальная безопасность

The paper analyzes the problems of the Ukrainian nation as a priority task of national security

© Л. В. Чупрій, 2012

Keywords: ethnicity, nation, political nation, national security

Тематику визначення та становлення політичної нації як важливого державотворчого чинника досліджувало ряд відомих вчених: В.Горбатенко, В.Євтух, О.Картунов, В.Котигоренко, І.Кресіна, В.Крушинський, В. Крисаченко, А.Кудряченко, І.Курас, В.Кучер, Ю.Левенець, О.Майборода, О.Мироненко, М.Михальченко, Л.Нагорна, М. Розумний, Ю.Римаренко, В.Рябцев, М. Степико, Ю.Шаповал, Ю.Шемшученко, Л.Шкляр, М.Шульга, В.Якушик та інші.

Важливою умовою становлення українського державності є формування української політичної нації, яка забезпечує консолідацію громадян України навколо спільних національних інтересів і культурних цінностей. Але ставлячи таку високу мету, ми повинні чітко розуміти, що цей процес може бути досить довготривалим і навіть суперечливим, так як різні соціально-політичні групи мають дещо відмінне бачення його сутності та шляхів реалізації. А враховуючи сучасні українські реалії, коли деякі олігаргічно-політичні угруповування переймаються здебільшого власними інтересами, задля досягнення яких можуть використовувати аморальні чи навіть протиправні методи, що зумовлюють зростання соціального напруження та розхитування внутрішньополітичної стабільності, питання формування консолідованої української політичної нації може бути не на часі. Але тим не менше в Україні існує ряд суспільно-політичних груп, що прагнуть до реалізації цього важливого завдання, тому теоретичне осмислення даного поняття є вкрай необхідним.

Основою буття політичної нації є спільна ідентичність. Відсутність сформованої спільної загальнонаціональної ідентичності може спричинити ряд загроз національній безпеці країни. Якщо члени спільноти мають високий рівень національної самосвідомості, то при політичному врегулюванні існуючих у суспільстві суперечностей і проблем, вони схильні до обмеження своїх особистих, групових чи корпоративних інтересів задля досягнення загальносуспільної злагоди.

За умов слабкості спільної ідентичності напруження та протистояння в суспільстві набуває особливої гостроти. Представники соціальних груп із конкуруючими ідентичностями сприймають діяльність своїх опонентів як загрозу власним інтересам, а відтак зменшується чи взагалі зникає прагнення до діалогу та пошуку компромісу зі спірних питань, а протиріччя стають нерозв'язними. Будь-який крок супротивника сприймається як загрозливий, що знову ж таки посилює соціальну напругу. При цьому навіть корисні для суспільства починання однієї з сторін будуть сприйматися як негативні, так як вони можуть принести «користь» опонентам. На жаль даний механізм ми спостерігаємо у політичній боротьбі провладних та опозиційних сил, що здебільшого представляють інтереси груп населення з різними ідентичностями. На жаль вони здебільшого не прагнуть до діалогу та порозуміння, а орієнтуються передусім на власні інтереси, прикриваючись при цьому турботою про країну, і все роблять для того, щоб облили брудом один одного, що постійно приводить до конфронтацій і досить негативно відображається на внутрішньополітичній ситуації та в значній мірі псує міжнародний імідж України. Досить часто вони звертаються до європейських інституцій, щоб ті захищали їх інтереси, не розуміючи що ніхто крім них самих не зможе вирішити їхні проблеми. А постійне прагнення до отримання допомоги від зовнішніх політичних сил, може спричинити формування залежності від них і призведе до виникнення певних загроз для внутрішньополітичної цілісності країни, так як «віддячуючи за допомогу», певні вітчизняні політичні сили можуть здійснювати кроки, спрямовані на реалізацію інтересів зовнішніх агентів впливу, які досить часто не співпадають з інтересами України чи навіть можуть завдати їй шкоди.

Особливо ці протистояння посилюються під час виборчих перегонів, коли виникає прагнення певних політичних сил до перемоги будь-якою ціною і починають проповідувати ідеї та цінності, які посилюють сепаратистські настрої чи взагалі можуть розколоти Україну. Ще одним негативним наслідком фрагментації політичного поля через протистояння конкуруючих ідентичностей є низька легітимність політичних інститутів, особливо вищих органів державної влади. Рівень довіри населення до них падає з кожним роком. Це в свою чергу збільшує вразливість вітчизняної політичної еліти для зовнішнього тиску, так як за умов зростання політичної нестабільності в світі (парад революцій в деяких регіонах), певні зовнішні політичні сили можуть погрожувати владі підтримкою виступу населення проти неї.

Недостатній рівень загальнонаціональної ідентичності також може спричинити відцентрові та сепаратистські тенденції у національних меншин. Особливо це актуально для етнічних груп, які компактно проживають на прикордонних територіях, так як вони починають ідентифікувати себе з народами сусідньої країни. А це може спричинити загрозу територіальній цілісності країни, так як частина представників національних меншин мають подвійне громадянство і деякі

сусідні держави можуть висунути Україні територіальні претензії.

Тому формування української політичної нації та загальнонаціональної ідентичності є важливою і невідмінною умовою забезпечення національної безпеки Української держави.

Окреслимо основні семантичні виміри поняття «політичної нації». Зокрема дослідники В. С. Крисаченко, М. Т. Степико, О. С. Власюк та ін. відзначають, що спільноту можна вважати політичною нацією за умови, коли є чинними дві такі ознаки [1]:

- по-перше, об'єднання певної людності в такий соціальний інститут як держава, тобто політична організація суспільства, створювана для реалізації його владних і регуляторних функцій;
- по-друге, наявність у державі повноти народовладдя, або принаймні його істотних елементів як механізму виявлення та реалізації волі й інтересів громадян суспільства.

Важливо тут з'ясувати співвідношення понять політична нація та державність, так як для політичної нації існування держави є невід'ємною умовою. В політичній науці визначено, що найвищою формою консолідації певної спільноти є державність, яка передбачає існування особливої публічної влади, санкціонованої суспільством сукупності правил (законів), які регламентують поведінку людей певної території, на якій чинними є суверенітет (самодостатність) держави і її владні повноваження [1]. Людська спільнота може існувати як політична спільність тільки в умовах наявності власної держави, а в умовах її відсутності населення існує лише як прополітичний феномен, який лише в перспективі може сформувати власну державність.

Крім того не кожна держава може мати розвинуту політичну націю, яка передбачає високий рівень політичної свідомості та громадянської активності населення країни.

В даному контексті дослідник М.М. Розумний зазначає, що політична нація це спільнота з високим рівнем суспільної організації, для якої є характерними такі ознаки: наявність механізмів волевиявлення і саморегулювання, високий рівень інтегрованості та єдина історико-культурна ідентичність. [2, с.324]

Розглянемо історію становлення політичної нації. Власне концепція політичної нації сформувалася в період Великої французької революції. Такі, важливі для розуміння концепту «політична нація» поняття як «суверенність нації», «національний характер» висунув і класично обґрунтував відомий просвітитель Жан-Жак Руссо. На його думку, найвища влада в державі, має виражати загальну волю нації. Націю, з точки зору Руссо, склали усіх мешканці тогочасної Франції, здебільшого представники «третього стану». Відтак поняття «представник нації» ототожнюється з поняттям «громадянин держави». Саме таке тлумачення нації найбільше зустрічається у розвинутих країнах Заходу.

Поряд з поняттям «політична нація» існує поняття «етнічна нація» – спільнота людей, яка формується в першу чергу по етнічній ознаці. Зокрема, Я. Крейчі та В. Велімські зазначають, що нації поділяються на політичні (ті, що мають державу, але не мають спільності мови), етнічні (ті, що мають власну мову, але не мають держави) і повномасштабні (вони є і мовною спільнотою, і мають власну державу) [3, с.74].

Проте розмежування націй на «повномасштабні» та «етнічні» є досить умовним, так як в обох випадках йдеться про моноетнічну їх основу. Хоча на думку деяких дослідників розмежування націй на етнічні та політичні носить скоріше умовний характер і може використовуватися здебільшого для кабінетних академічних дискусій, так як в умовах практики воно не спрацює. В даному контексті О. Майборода зазначає, що в умовах поліетнічності України потрібно зважати на те, що поліетнічні і полікультурні нації відрізнялися, з одного боку, збереженням у їх компонентів окремої етногрупової ідентичності, а з іншого – виникненням ідентичності, спільної для їх усіх [4, с.18]. Становлення політичної нації буде можливим при досягненні їх збалансованості і наявності прагнення до компромісу. Дослідник також зазначає, що становлення єдиної нації на основі багатьох етнічних компонентів є процесом складним і довготривалим, що стримується рядом чинників зокрема неоднозначними історичними обставинами, протилежними ідеологічними, конфесійними уподобаннями різних груп населення, значною політизацією даної проблеми. На його думку формування політичної нації повинно базуватися на основі українського титульного етносу.

Намічаючи шляхи становлення політичної нації та досліджуючи її сутність, ми повинні чітко визначити такі поняття як «етнос» і «нація». Найбільш поширене розуміння етносу (від грец. *ethnos* – народ, група, плем'я) – стійка, історично сформована на певній території спільність людей, що мають спільні риси, усталені особливості культури та психічного складу, а також усвідомлюють свою єдність і відмінність від інших подібних утворень (самосвідомість), зафіксовані у етнімі. Основними ознаками етносу американський антрополог Р. Наролла вважає наявність самосвідомості, усвідомлення спільності походження, форми шлюбносімейних відносин, релігії і особливо мовної тотожності та територіально-організаційної окремішності. На думку німецького етнологів В. Мюльмана, етнос – це «єдність, самоусвідомлювана людьми»

[5]. Ряд російських і вітчизняних дослідників виділяють такі ознаки етносу, зокрема територіальну взаємодію етнічних спільностей для їх функціонування (В. І. Наулко); роль національної (етнічної) самосвідомості як незаперечної ознаки етноса (Ю. В. Бромлей, П. І. Кушнір); значення для етносу культурної специфіки (М. М. Чебоксаров), обрядів і звичаїв (В. К. Борисенко), а також чинник соціально-економічної цілісності та безперервності етносоціальних процесів і міжетнічних зв'язків (В. І. Наулко).

Існує також ряд визначень нації. У Давньому Римі «націями» називали групи чужинців з певного регіону, що не мали таких прав, якими були наділені громадяни Риму. Аналогічний термін існував в грецькій і давньоєврейській мовах. У середньовічній Європі термін «нація» тлумачився як «земляцтво». Зокрема Д. Юм зазначав, що нація – це спільність людей, об'єднана певними інтересами. Зокрема в середньовічних університетах існували нації студентів, об'єднані за спільним географічним походженням та мовою. Націями тоді також називалися об'єднання громадян за професійними ознаками – нація лікарів, священників, адвокатів і навіть за гендерною ознакою – нація молодих жінок. Лише з ХІХ ст. даний термін набув сучасного сенсу. Нація стала тлумачитися як альтернатива феодально-династичної і плеємінної роз'єднаності.

Найбільш поширеним в радянські часи було визначення нації як стійкої спільності людей, що історично склалася, виникла на основі спільності мови, території, економічного життя і психічного складу, який проявляється у спільності культури.

Хоча інші дослідники, зокрема М. Бердяєв, стверджують, що існування нації не визначається ні її територією, ні державним суверенітетом, хоча вони й важливі для національного життя. Головним для нації є національна свідомість та культурні ознаки і в першу чергу духовна єдність. Нація – вічно живий суб'єкт історичного процесу. Поки існує національна свідомість будуть формуватися всі інші ознаки [6, с.12].

Деякі дослідники зокрема Л. Вітгенштейн застосовують «сімейне» визначення даного поняття. Суть його полягає у врахуванні певного набору ознак для нації – компактного проживання на певній території; спільної мови; спільної релігії; власної держави; наявності національної самосвідомості. У сімейному визначенні усі ознаки поділяють на об'єктивні і суб'єктивні, але основною вважається національна свідомість – усвідомлення людьми своєї належності до однієї суспільно-культурної цілісності. Формування сильно вираженої національної самосвідомості за відсутності будь-яких об'єктивних ознак може бути підставою для об'єднання людей у нації, а її ослаблення приводить до деградації і занепаду нації [7, с.86].

Своєрідну концепцію «територіальної нації» запропонував відомий український політичний мислитель В. Липинський. Її категоріальну основу становлять поняття «Територія» або «Земля» [8, с.123]. Для В. Липинського категорія «Землі» має сакральне значення. Він зазначає: «Нація для нас – це всі мешканці даної Землі і всі громадяни даної Держави, а не «пролетаріат» і не мова, віра, плем'я». Основою нації на думку В. Липинського може бути етнологічно соціальний субстрат – народні маси: «Ми маємо надзвичайно здібну, сильну, здорову народну масу з окремою мовою, окремою своєрідною культурою, масу, що компактно живе на точно означеній території. Маємо отже основні етатичні елементи нації, які в теорії завжди можуть служити підставою для бажання перетворити їх в елементи динамічні: для сформування з нашої несвідомої етнографічної маси свідомої та зорганізованої державної нації» [9, с.128]. В. Липинський також зазначає, що не стільки територія робить людей нацією, скільки бажання мати на ній свою окрему державу: «Нація, – писав В. Липинський, – це реалізація хотіння до буття нацією. Коли нема хотіння, виявленого у формі ідеї, – нема нації. З цієї свідомості і цього хотіння родиться патріотизм: любов до своєї землі, до своєї Батьківщини і до всіх, без виїмку, її мешканців. Патріотизм – свідомість своєї території, а не сама територія – лежить в основі буття і могутності держав» [9, с.387].

Обов'язковою і важливою передумовою націотворення на думку В. Липинського є культурна спільність: «Без культури нема нації, без традиції нема культури. Без об'єднуючої спільної традиції і спільної культури не може існувати група людей, біля якої має об'єднатися і зорганізуватися нація». Саме із і культурної традиції повинна впливати «політична лінія суспільної групи, що зорганізовується в націю» [9, с.394].

Але говорячи про сутність нації слід відзначити, що вона не є певним сталим і незмінним утворенням. Зокрема М. Бердяєв відзначав: «Нація є динамічна субстанція, а не минула історична функція» [10, с.311]. М. Драгоманов також зауважує, що процес етногенезу й націотворення далекий від того, щоб демонструвати якусь незмінність, поза історичну сутність. П. Сорокін взагалі вважав, що національності як єдиного соціального елемента нема [11, с.246].

Враховуючи динамічний характер нації, не можна дати її визначення, яке залишалося б правильним раз і назавжди. Через це останнім часом з'явилися нові спроби тлумачення нації, які критично враховують уже існуючі і прагнуть врахувати їх недоліки. Одне з найбільш вдалих

визначень нації у пострадянській науковій літературі належить Ф. Горовському, О. Картунову та Ю. Римаренку: нація – це «етносоціальна (і не завжди кровнородина) спільність зі сформованою усталеною самосвідомістю своєї ідентичності (спільність історичної долі, психології й характеру, прихильність національним матеріальним та духовним цінностям, національній символіці, національно-екологічні почуття тощо), а також (головним чином на етапі формування) територіально-мовною та економічною єдністю, яка в подальшому під впливом інтеграційних та міграційних процесів виявляє себе неоднозначно, нерідко втрачаючи своє визначальне значення, хоча аж ніяк не зникає» [12, с.322].

Сучасна вітчизняна наука виділяє типологізацію націй, за якою визначення нації ґрунтується на психологічній («нація – це душа, духовний принцип» (Е. Ренан, Вебер)), культурологічній («союз осіб, які однаково розмовляють», «культурний союз» (К. Ренер, Гердер)), етнологічній (спільність походження, самосвідомості та інших етнічних ознак (Е. Сміт, М. Новак)), історико-економічній (спільність території, мови, економічного життя і традицій (К. Каутський, К. Маркс, Й. Сталін), етатистській (спільні територія та уряд (Р. Додонов)), комунікативній (спільний комунікативний простір (К. Дойч)) теоріях [13, с.122]. Г.В. Гегель поділяв нації на історичні та неісторичні. Історичні це нації які створюють свою власну державу і реалізують власну історичну місію. Для цього вони повинні мати високосвідому національну еліту. Ці думки підтримував відомий український дослідник І. Лисяк-Рудницький, який зазначав що історичною є та нація, яка має провідну соціальну верству – еліту. Еліта є носієм високої культури політичної свідомості. Втрата еліти приводить до смерті нації [14, с.107].

Типологізація націй – одне з найбільш складних і дискусійних питань в політології, що точиться навколо питання про природу націй. На сьогодні сформувалися два основні підходи до розуміння сутності та механізмів формування нації – конструктивізм(модернізм) та примордіалізм(етніцизм). Зокрема конструктивісти (Карл Дейч, Бенедикт Андерсон, Ернест Геллнер та інші) наполягали на «штучності» формування націй. Засновником конструктивізму вважається Ернест Геллнер який стверджував, що нації є продуктом модернізації або осучаснення. Модернізація включає в себе процес переходу від традиційного суспільства до сучасного, що здійснюється через урбанізацію і розвиток ринкової економіки. Результатом модернізації є формування нової соціальної організації суспільства, поява нових соціальних груп і класів. Модернізація приводить до зменшення замкнутості суспільства, збільшення суспільної рухливості, мобільності і комунікабельності. Таким чином, процеси модернізації суспільства зумовлюють консолідацію суспільства, формування національної спільноти людей, яке отримує назву нації.

Інший представник конструктивізму – Бенедикт Андерсон розглядає сучасні нації як штучно створювані «уявлені спільноти» [15, с.4]. В основі цього процесу, за Андерсоном, лежить феномен «друкарського капіталізму» із властивими йому газетами і романами, що зображують націю як соціокультурну спільність (порівн. з аналогічними ідеями Мак-Люена). На його думку першими націями стали латиноамериканські, а потім нації США і Франції.

Конструктивістський підхід поширений серед російських етнологів (В. А. Тишков, О. Г. Здравомислов, Б. Г. Капустін). Зокрема В. А. Тишков, зазначає що нація не може мати чіткого наукового визначення, вона є лише конструктом, політичним гаслом для мобілізації населення.

Примордіалісти (етніцисти) (Е. Сміт, М. Новак, В. Карлов, Дж. Даллас, Ю. Бромлей, Р. Шпорлюк, інші) ставлять на перше місце в націогенезі етнічність і культуру. Вони зазначають, що нації як соціальні спільноти формуються протягом тривалого історичного періоду. Так дослідник В. В. Карлов, наприклад, вважає, що нація це соціально-політичне утворення формаційного характеру, яке має самосвідомість і в якому члени етнічної спільноти поєднуються через ринкові відносини. На подібних позиціях стоїть і український дослідник М. О. Шульга, зазначаючи про етнічні засади формування нації.

Досліджуючи дані концепції не можна стверджувати, що вони дають вичерпні відповіді на питання щодо сутності і походження нації і тому не варто протиставляти так зване етнічне і політичне (громадянське) розуміння нації. Націю не можна «позбавити» від етнічних характеристик, вважаючи її тільки штучним конструктом, так як нації це досить складне і багатогранне утворення, яке має свої форми вияву в усіх сферах буття народу: культурі, економіці, політиці тощо. Зокрема дослідник Р.Додонов відзначає, що намір трактувати націю як політичну категорію, сукупність громадян держави, заслуговує схвалення, але кожен громадянин має своє історико-традиційне етнічне коріння, яке він не хоче втрачати [16, с.43].

Підсумовуючи, слід відзначити, що на сучасному етапі чіткого і однозначного визначення таких термінів як «етнос», «нація», «політична нація» не існує. Ми використовуємо визначення політичної нації як спільноти, яка об'єднує всіх громадян держави незалежно від їхнього етнічного, соціального походження, культурно-мовних та інших особливостей. В даному контексті

слід чітко констатувати, що формування політичної нації є важливим чинником становлення демократичної правової української держави. Державні структури та громадські інституції повинні активізувати свої зусилля на вирішення цього важливого завдання, зокрема сприяти формуванню ефективної етнонаціональної політики.

Зокрема потрібно сформувати і законодавчо закріпити Доктрину етнонаціональної політики України, де були б розроблені її концептуальні засади та чітко визначені базові поняття етнонаціональної політики: «політична нація», «титульний етнос», «національність», «корінні народи», «етнічна група», «етнічна спільнота» тощо, так як навіть в чинній Конституції немає їхнього чіткого визначення. Потрібно здійснювати подальше вдосконалення вітчизняного законодавства у сфері забезпечення прав національних меншин.

На рівні держави розробити ефективні заходи щодо підтримки процесу мовно-культурного відродження етнічних спільнот України; сприяти вільному функціонуванню та розвитку української мови та мов національних меншин; створити механізми щодо сприяння задоволенні мовних, культурних, освітніх потреб українців за кордоном; розробити шляхи забезпечення соціальної адаптації колишніх депортованих громадян в українське суспільство; посилити контроль над міграційними процесами.

На загальносуспільному рівні потрібно сформувати високий рівень політичної культури, розвинути громадянське суспільство і підвищувати рівень моральності суспільства.

Бібліографічні посилання:

1. **Крисаченко В. С.** Українська політична нація: генеза, стан, перспективи [Електронний ресурс] / В. С. Крисаченко, М. Т. Степико, О. С. Власюк та ін.. – Режим доступу: old.niss.gov.ua/book/Krizachenko/Gl%201-2_cnv.htm.
2. **Розумний М.М.** Ідея і нація в інформаційну епоху / М.М. Розумний. – Х.: 2006. – 340 с.
3. **Касьянов Г. В.** Теорії нації та націоналізму / Г. В. Касьянов. – К.: Либідь, 1999. – 352 с.
4. **Майборода О.** Нації етнічні і політичні: оманливе розрізнення / О. Майборода // Політ. менеджмент – 2004. – № 5. – С. 15-22.
5. Теория этноса [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://www.sati.archaeology.nsc.ru/encyc_p/term.html?act=show_text&lo=59&term=4.
6. **Бердяев М.** Многобожие и национализм / М. Бердяев // Путь. – 1934. – № 43. – С. 3-16.
7. **Русин М. Ю.** Історія української філософії / М. Ю. Русин, І. В. Огородник. – К.: Академ-видав. 2008. – 624 с.
8. **Чижевський Д.** Нація (концепція В. Липинського) / Д. Чижевський // Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К., 1996. – С. 120 – 134
9. **Липинський В.** Листи до братів-хліборобів. Про ідею і організацію українського монархізму / В'ячеслав Липинський. – К.: Київ-Філадельфія, 1995. – 470 с.
10. **Бердяев Н.** Судьба России / Н. Бердяев. – Харьков: Изд-во Фолио, 2001. – 624 с.
11. **Сорокин П.** Человек. Цивилизация. Общество / Питирим Сорокин. – М., 1992. – 542 с.
12. Етнонаціональний розвиток України. Терміни, визначення, персоналії / Відп. ред. Ю. І. Римаренко, І. Ф. Курас. – Київ, 1993. – 800 с.
13. **Горовський Ф.** Нація / Ф. Горовський, О. Картунов, Ю. Римаренко // Мала енциклопедія етнодержавознавства. – К., 1996. – С. 121 – 122.
14. Іван Лисяк-Рудницький. Філософська думка в Україні: Біобібліогр. словник / Авт. кол.: В. С. Горський, М. Л. Ткачук, В. М. Нічик та ін. – К.: Унів. вид-во Пульсари, 2002. – 244 с.
15. **Андерсон Б.** Уявлені спільноти. Міркування щодо походження й поширення націоналізму / Б. Андерсон – К., 2001. – 272 с.
16. **Додонов Р.** Некоторые аспекты этатического подхода к определению понятия «нация» Р. Додонов // Константы. 1995. № 1. – С. 40 -54.

УДК 329. 01: 316.77

І. Є. Хомин

МІЖПАРТІЙНА КОМУНІКАЦІЯ В СУСПІЛЬСТВАХ, ЩО ТРАНСФОРМУЮТЬСЯ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Розглянуто теоретичні та політико-правові аспекти комунікації політичних партій. З'ясовано стан дослідження міжпартійної комунікації у вітчизняній літературі. Проаналізовано особливості та основні етапи формування коаліцій у перехідних суспільствах. Розкрито вплив міжпартійної комунікації на демократизацію політичного процесу – узгодження

© І. Є. Хомин, 2012